

**АДАПТАЦИЯ НА ГЛАГОЛНИ ЗАЕМКИ
ОТ ЧУЖДЕСТРАНЕН ПРОИЗХОД
В СРЪБСКИЯ И ХЪРВАТСКИЯ ЕЗИК**

Вяра Найденова
Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“

**ADAPTATION IN SERBIAN AND CROATIAN
OF FOREIGN-ORIGIN VERB BORROWINGS**

Vyara Naydenova
Paisii Hilendarski University of Plovdiv

Many borrowings from Latin, Greek, Turkish, German and English, and Romanic languages have been taken from the Serbian (SL) and Croatian (CL) languages. In the process of adaptation of the verb borrowings to the language system, the receiving language (both SL and CL) uses different suffixes: *-ова/ми*, *-уса/ми*, *-упа/ми*, without fixing the combination of the considered word-formation devices as a rule. Thanks to its phonetic background and easy articulation, an increase in the frequency of the suffix *-упа/ми* is established not only in CL, as before, but also in SL, because this word-formation element can stand after all vowels and after all consonants, while *-ова/ми* (the local traditional most frequent suffix) and *-уса/ми* (from Greek) appear in certain phonetic (and semantic) conditions. In verb borrowings, the suffix *-ова/ми* serves to denote the meaning ‘I am engaged in something, I represent what is expressed by the motivating word; I spend some time in a certain place, I stay’, while the suffix *-уса/ми* stands out with its particular presence in verbs, borrowed mostly from Greek and Turkish, meaning professions, crafts, titles and positions.

Key words: adaptation of the verb borrowings from the Serbian and Croatian languages

В сръбския (СЕ) и хърватския (ХЕ) (през ХХ в. – сърбохърватски) език в качеството им на приемащи езици (ПЕ) в рамките на езико-

вите контакти се извършва обогатяване на лексикалния фонд с думи с чужд произход и този процес продължава до днес. Адаптацията на заетите думи съответства на основните езикови категории и норми в ПЕ. Когато става дума за глаголите с чужда етимология, явните признаци, че тези глаголи стават част от системата на езика, са това, че те подлежат на словообразователни промени и функционират в ПЕ в съответствие с характеристиките на морфологичната си категория. При адаптирането си глаголите заемки от чужд произход „инкорпорират“ в себе си формантите *-ова-*, *-иса-*, *-ира-*, които представляват маркери на имперфективността, както и „заключителния“ формант за инфинитив *-ти*. Вече адаптирани, при спрягане получават окончанията за съответното лице, число, глаголно време. Вследствие на всички тези промени въпросните глаголи както формално, така и на ниво морфология и семантика са се включили в системата на ПЕ.

Трябва да се отбележи фактът, че при проникването на такива глаголи адаптацията не е канонизирана с твърди и неизменни правила. В подобни случаи езикът е поставен пред избор на няколко завършека: *-исати*, *-ирати* (не с местен произход), както и на изконни местни форманти, които могат да се добавят към основи с различна етимология. Тези форманти рядко представляват истински наставки, понеже влизат в самата глаголна основа (Стеванович 1968: 608): (*уздисати*, *хвалисати* (*се*), *потписати*, *лудирати се*, *пребирати*, *надирати*, *обамирати*, *препирати се*, *свирати*, *презирати*). Относно суфикса *-ова-* трябва да се изтъкне, че той е предпочитан в местни деноминативни глаголи (*робовати*, *гладовати*, *враговати*, *друговати*, *умовати*, *кумовати*), но може да се пренася и на чуждестранни основи или цели думи. Същественото е, че изброените инфинитивни форманти *-овати*, *-исати*, *-ирати* не зависят от произхода на основата, както изглежда на пръв поглед (Ристич 1970: 131). Така гръцкият по произход формант *-иса-* или западноевропейският, предимно немски – *-ир-*, се прилепват и към глаголи с романски произход, а пък думи, заети от гръцки (и турски) език, не е задължително да притежават единствено и само суфикса *-иса-* (напр. *организовати* редом с *организирати* или *симпатизирати* с вариант *симпатисати*). И аналогично – думи, произхождащи от немски език, адаптирали се като заемки в системите на СЕ и ХЕ, могат да имат и суфикса *-ова-* (славянски) освен доминиращия суфикс *-ира-*, а и *-иса-* (в примери като *кибицирати*, *кибицовати*, *мајсторисати*). Този феномен е забелязан от Т. Маретич и от Ал. Белич, които са посветили внимание в разработките си на нюансите в

употребата на суфиксите *-иса-* и *-ира-* (Маретич 1963: 408; Белич 1949: 270).

Друг факт, установен въз основа на примери като *мајсторисати*, *шпацирати*, е, че някои глаголи се появяват само и единствено с един от посочените суфикси: или само във форма, съдържаща *-ова-*, или единствено с *-иса-*, или само с *-ира-*, докато други глаголи с основи от чужд произход при адаптацията си ползват два от разглежданите суфикси и така възникват дублети: *организовати/организирати*, *симпатисати/симпатизирати*. В някои случаи възприетата основа се адаптира чрез всичките три възможности: *дестиловати/дестилисати/дестилирати*, *неутрализовати/неутралисати/неутрализирати*. Подобна неуреднаквност е причинена от различните исторически и културни условия на сръбската и хърватската езикова територия: малко по-честа е употребата на суфикса *-иса-* и *-ова-* на изток, в СЕ, а суфиксът *-ира-* се предпочита в ХЕ, твърди П. Скок (1955 – 1956: 36 – 43). Етимологически и хронологически по-ясна картина, макар и не въз основа на изобилие от примери, предлага С. Стаховски (1961: 67 – 81) в студията си за чуждестранните основи и наставки в т.нар. сърбо-хърватски език през изследвания от него период.

Така че въпреки цитираните задълбочени разработки по темата самото съществуване на форми като *штуцовати*, *бојадисати*, *крунисати*, *метанисати*, *колабирати*, *фантазирати* на цялата бивша сръбско-хърватска територия (СЕ и ХЕ), както и употребата на голям брой глаголи с наставката *-ира-* в източния културен център (Стеванович 1968: 609 – 610) не е намерено обяснение и не е изведено прецизно и категорично правило за това кога и в какви ситуации е възможна или задължителна едната или другата, или третата от разглежданите наставки, характерни за глаголите с чуждестранна етимология. Състоянието в това отношение е пъстро, тъй като дори едни и същи глаголни основи се срещат с два или с всичките три завършека (*-овати*, *-ирати*, *-исати*) като възможни дублетни форми, но с различна фреквентност. Така че „не може да се създаде никакво определено правило кога трябва да се употреби *-овати*, кога *-ирати*, а кога *-исати*“ (Скок 1955 – 1956: 42). Следователно остава открит въпросът дали съществува определена закономерност, систематичност при избора на конкретния суфикс при адаптацията на чужди глаголни основи към системата на приемащия език (независимо дали е СЕ, или ХЕ).

В опит да се даде такъв отговор, О. Ристич (1970: 131 – 161) ексцерпира обратния Речник на Ъ. Матешич (1967) и систематизира максимално количество примери с глаголи, адаптирани чрез *-овати*,

-исати, -ирати. В настоящата разработка се опираме на цитирания корпус. На фона на него се оформя следното фактическо състояние по отношение на това какви комбинации са налични:

- глаголи със само един от суфиксите, характерни за глаголите с чуждестранна етимология;
- глаголи с два от цитираните суфикси;
- най-рядко – с всичките три наставки.

В скоби трябва да се отбележи и това, че от поредицата примери трябва да се имат предвид и форми със суфикса *-ова-* или *-иса-*, напр. *пропаговати, рисковати, камуфлисати, пардонисати*, които са репрезентативни за усилията на някои отделни по-стари писатели да избягват употребата на глаголи на *-ирати* (Стеванович 1964: 610). Независимо че тези форми днес съдържат само суфикса *-ира-*, тяхното присъствие не влияе върху вече установените възможности за избор на някой от разглежданите суфикси. Освен това подобни форми, доста разпространени в разговорната реч, са съвсем оправдани от гледна точка на етимологията, семантиката и фонемната структура на някои други глаголни заемки, адаптирани чрез суфиксите *-ова-* или *-иса-* (освен чрез *-ира-*).

При анализа на глаголната част се очертават някои закономерности.

Срещат се случаи, когато самата основа на места представлява цяла чужда дума, предимно съществително име. Някъде пък общата част от заемката съвпада с корена на чуждата дума: *таборовати*, унг. *tabor*, *туткалисати*, тур. *tutkal*, *гаражирати*, фр. *garage*, *мелиорирати* – *мелиорисати*, лат. *melior*, *бомбардирати* – *бомбардовати*, итал. *bombarda*, фр. *bombarder*, нем. *bombardieren*, *ангажирати* – *ангажовати*, фр. *engager*, *прокламирати* – *прокламовати*, фр. *proclamer*, *калкулирати* – *калкулисати*, фр. *calculer*, нем. *kalkulieren*. При това положение е ирелевантно дали става дума за деноминативни или девербативни глаголи. Освен това и корените на съществителни имена от чужд произход, адаптирани в СЕ и ХЕ, с еднаква обща част, както и глаголите, произлезли от тях и адаптирани чрез *-овати, -исати, -ирати*, не са решаващи фактори по отношение на избора на инфинитивния формант: *еманциповати/еманципирати*: *еманципација, конферисати/конферирати*: *конференција, дегенерисати/дегенерирати*: *дегенерација, констатовати/констатиращи*: *констатација, оријентирати/оријентирати* : *оријентација*.

При откриване на произхода на думите се очертават известни закономерности. Романските форми (от латински), както и гръцките,

много рядко съвпадат с днешните. Глаголите, заемки в съвременния СЕ и ХЕ, по звуковия си състав и форманта за инфинитив могат да се сведат най-често до немския език, чрез посредничеството на който са навлезли. А и самият немски е възприел много романизми (най-вече от т.нар. интернационализми). Конкретно немското *-ieren* също има своите корени в романските езици. Така че в някои случаи не е възможно да се определи с точност откъде е навлязъл даден глагол заемка: *пломбирати* < фр. *plomb, plomber*, нем. *plombieren*; *штрапацирати* < итал. *strapazzo*, нем. *strapazieren*; *ликвидирати* < лат. *liquidation*, фр. *liquider*, нем. *liquidieren*; *транскрибовати/транскрибирати* < лат. *transcribere*, фр. *transcrire, transcription*, нем. *transkribieren*; *кандидовати/кандидирати* < лат. *candidatus*, фр. *candidater*, нем. *kandidieren*; *изоловати/изолирати* < итал. *isolare*, фр. *isoler*, нем. *isolieren*; *илустровати/илустрирати* < лат. *illustrare*, фр. *illustrer*, нем. *illustrieren*; *оксидисати/оксидирати* < гр. *oxys*, фр. *oxyder*, нем. *oxidieren*; *нивелисати/нивелирати* < фр. *niveler*, нем. *nivelieren*; *рестаурирати* < лат. *restaurare*, фр. *restaurer*, нем. *restaurieren*; *кристализовати/кристалисати/кристализирати* < гр. *krystallos*, фр. *cristalliser*, нем. *kristallisieren*. Въз основа на днешните интернационални термини не може се установи някакво правило относно избора на инфинитивния формант за адаптиране в приемащия език. Ако се намерят обаче оригиналите на германизмите и турцизмите, които са възприемани непосредствено, се очертава хомогенност при избора на суфикса.

Фонетичните закони в ПЕ също влияят върху избора на един или друг от разглежданите словообразователни елементи. Този въпрос е предмет на задълбочен анализ от О. Ристич (1970: 146 – 149) и тук няма да бъде разгледан подробно. По-детайлно ще се коментират определени закономерности в семантичен план, от които зависи изборът на суфикс в завършващата част на глаголите. Семантичната страна става по-ясна при сравнение с глаголите с форманта *-овати*, чрез който се изразяват различни значения (най-силно това си личи при заемките германизми).

Но ако първо се вземат предвид турцизмите, се натъкваме на важен момент: при глаголите, адаптирани чрез *-овати*, се установяват специфични значения, които ги отделят от глаголите, съдържащи *-исати* или *-ирати*. За определена група глаголни значения и в СЕ, и в ХЕ е релевантно глаголите да са формирани именно чрез суфикса *-овати*: *кирицовати, рабацовати, шегртовати, кулуковати; буљубашовати, хајдуковати, харамбашовати, аговати, беговати, пашовати, субашовати, јатаковати, ортаковати, конаковати, ашико-*

вати, бајрамовати, левентовати. Подобни глаголи означават „да се занимавам с нещо, с определен занаят, работа, да заемам определена ръководна длъжност“, да бъде това, което е смисълът на корена на мотивиращата дума, както и „да пребивавам някъде дълго време“.

В същото семантично поле попадат и думите от други езици, адаптирани отново чрез *-овати*: от гр. – *калуђеровати, митрополитовати*; от лат. – *конзуловати, цесаровати, тоторовати*; от унг. – *пандуровати, таборовати, кунтовати*; от нем. – *вандровати, логоровати*; от англ. – *спаринговати, пикниковати, флертовати*. Въобще въз основа на целокупния материал може да се изведе констатацията, че единствено споменатите значения почти винаги обуславят избора на суфикса *-ова-*, а не на *-иса-* или *-ира-*. (За сравнение, в българския суфиксът *-ова-* се свързва с основи на съгласен звук и също се ползва при адаптацията на „заети думи, които се осъзнават като словообразователно оформени: *бандерова, Маринова, опакова, илифова*“, *номерова, пресова...* „Наставката се свързва с основи на заети съществителни. Глаголите, оформени с нея, най-често имат значения „извършвам действие с помощта на предмета, посочен от мотивиращото име: *бинтова, пресова, стругова, центрова, шприцова*. Дериватите са с ограничена сфера на употреба и са характерни за научно-техническата терминология“ (Радева 1991: 197).

Ако се вземе предвид фонемната комбинаторика, завършеците на основите на глаголи в СЕ и ХЕ на *-л, -м, -р, -т* „предпочитат“ *-овати*: *конзуловати, бајрамовати, калуђеровати, левентовати*, но това не е канон, защото такива основи се появяват и пред *-исати*, и пред *-ирати*: *ђаволисати, калдрмисати, капарисати, бастисати; суфлирати, бламирати, контрирати, политирати* и т.н. Към инфинитиви със сонора *-л* като завършек на корена също се добавя *-исати*: *куртал-исати, туткал-исати: туткал, дембел-исати: дембел*. Основите *ђакон-, доктор-, бункер-, пандур-, адвокат-* със суфикса *-иса-* отново означават занимание с определен вид дейност, занаят, но могат да имат и стилистичен хумористичен нюанс или пък някакво друго значение, което ги различава от споменатите специфични значения на основи с *-овати*. Във връзка с *-овати* не трябва да се пропуска важният факт, че той присъства в глаголите с местен произход в СЕ и ХЕ с горепосочените значения, както и при адаптацията на глаголите от чужд произход: съответно *службовати, начелниковати, столовати, војводовати, друговати, пландовати, вековати, самовати, зимовати, летовати, гостовати* (местни) // (с мотивираща основа от чужд произход): примерите от началото на абзаца, а за *-иса-ти*: *деканиса-*

ти, *ћаконисати, дунђерисати, докторисати, адвокатисати, директорисати, секретарисати* (Стеванович 1964: 609).

Както след съгласните *с, ш, з, ж* е изключена употребата на *-исати*, така и суфиксът *-ова-* никога не се установява в непосредствен контакт с вокалите и сонорите *в, ј, л*. Появява се след корени: *аг-, абфертиг-, апциг-, бег-, вараг-, митинг-, спаринг-, херцег-, шлинг-, шпренг-, јолд-, билд-, бленд-, ашик-, вандрок-, верзифик-, атак-, јашик-, конак-, кулук-, мистифик-, мортифик-, нотифик-, ортак-, пикник-, предик-, страјк-, фришитик-, хајдук-, цинк-, шик-, шпик-, штик-; дрибл-, дрил-, конзул-, краул-, мол-, нафил-, спел-, форшипил-, хандл-, хекл-, херцл-, хобл-, шимл-, имиргл-, штикл-, бајрам-, рим-, филм-, штим-; брен-, шпан-, шпин-; лумп-, степ-, стрип-, тип-, багер-, калуђер-, лифер-, логор-, пандур-, табор-, форфар-, цесар-, чартр-, бокс-, гипс-, кокс-, пас-, аргат-, бант-, брикет-, динст-, аргат-, јот-, камат-, левент-, митрополит-, нит-, рест-, старт-, флерт-, флирт-, шегрт-, шпринт-, лаф-, шлајф-, шлиф-, пох-, штрих-, бајц-, пајц-, пелц-, пуц-, рајц-, сец-, труц-, фалиц-, ферпуц-, филиц-, шверц-, штаниц-, штуц-, линч-, кириц-, рабац-, буљубаш-, паи-, субаш-, харамбаш-* от немски, турски и др.

А пѝк етимологическа е обосновката на јарко изразената тенденција при адаптирањето на чужди глаголи само със суфикса *-ова-*, която се констатира при възприемањето на същинските германизми. Изворните немски глаголи, завършващи на *-(e)n*, се пригаждат към езиковата система на приемащите СЕ и ХЕ чрез *-овати*. При по-внимателно вглеждане се открива, че в повечето случаи *-овати* е застъпено само в СЕ, докато в ХЕ фреквентността на *-(ир)ати* е подчертано по-голяма (Ристич 1970: 150 – 151). Не вървят по тази логика само случаите, обосновани семантично: 1) *шибовати* (< *schieben*) не може да образува формата *шибати*, защото тя вече съществува в СЕ и ХЕ с различно значение и би се стигнало до недоразумения. Примери за това са: *пуцати* (*стрелям*)/*пуцовати* (< *rußen*), *штуцати* (*хѝлцям*)/*штуцовати* (< *stoken*), *пасовати* (< *passen*), които по същата тази причина не са се адаптирали във формата *пуцати, штуцати, пасати*; 2) *логоровати* е възприела също само суфикса *-овати* поради смисловия си нюанс (пребиваване на определено място), за което вече стана дума.

За разлика от изворните германизми заемките от другите езици главно са се стабилизирали само с *-ова-*, въпреки че някои от тях се появяват и във форма с *-ирати*, напр. *верзифицирати, гипсирати/гипсати/гипсовати* < *gypsos* (гр.), *мистифицирати, нотифицирати, јотовати* < *iota* (гр.), *римовати* < *rheo* (гр.) и *гимер* (фр.), *предиковати*

< praedicatio (лат.), *контузовати* < contundere (лат.) и *contusion* (фр.), *брикетовати* < *briquette* (фр.), *мортификовати* < *mortification* (фр.), *нотификовати* < *notification* (фр.), *шиковати* < *chic*; *лотовати* < *lotto* (итал.), *бантовати* < *bant* (унг.), *вараговати* < *farag* (унг.), както и от английски: *дибловати* < *dibble*, *митинговати* < *meeting*, *спеловати* < *spell*, *стартовати* < *start*, *степеновати* < *step*, *стриповати* < *strip*, *шпринтовати* < *sprint* и др.

Съществуват случаи, където при употребата на даден заключителен формант изборът е само между *-исати* или *-овати*. На фона на това суфиксът *-ира-* се откроява със специфичното си естество и с основите, които в СЕ и ХЕ са обичайни в комбинация само с него:

А) с *-ирати* турцизми няма, с изключение на *пенђетирати* < *pençe* и *узортирати* < *zort*.

Б) изворни германизми има твърде малко на фона на всички останали (*амтирати*, *бухштабирати*, *буширати*, *гебирати*, *грундира-ти*, *костирати*, *крахирати*, *кучирати*, *луфтирати*, *тапецирати*, *тауширати*, *федерирати*, *хаузирати*, *хофирати*, *шатирати*, *шнирати*, *шпалтирати*, *шпанцирати*, *штафирати*, *штемплирати*, *штурмира-ти*, *шупирати*, *шутирати*). В редки случаи немският инфинитивен завършек *-en*, който е така или иначе твърде рядък в тази група, в ХЕ може да се трансформира и чрез *-ати*: *луфтати*, *шутати*.

Най-голямо е присъствието на заемки от романските езици, като обаче особено в ХЕ почти една трета от тях са достигнали чрез посредничеството на немския език: *бламирати*, *вибрирати*, *гарнирати*, *градулирати*, *дезертирати*, *експлодирати*, *импутирати*, *копирати*, *масирати*, *маскирати*, *негирати*, *парадирати*, *пломбирати*, *салди-рати* (нем. *saldieren* < итал. *saldo*), *скалпирати*, *скандирати*, *скици-рати*, *сортирати* (нем. *sortieren* < итал. *sorta*, фр. *sorte*), *сторнирати*, *шиканирати* (нем. *schikanieren*, фр. *chicaner*) и др.

Суфиксът *-ира-* в посочените случаи най-вероятно не може да се смята същевременно и за сигнал за немския произход на самите заемки, още повече ако тези чужди глаголи са пряко заети. Това се потвърждава не само от романизмите, но и от думите, навлезли в СЕ и ХЕ от английски. И те в по-голямата си част се адаптират чрез същия този суфикс: *блефирати* < *bluff*, *грозирати* < *groggy*, *спикирати* < *speake*, *стопирати* < *stop*, *тестирати* < *test*, *трикирати* < *trick*, *фаулирати* < *foul*). Обаче съществуват глаголни формации, в които са налице фонетични промени в коренната част, като например преминаването на *к > ц*, типично за немския език, а и именно оттам непосредствено са заети глаголи като: *виндицирати* < нем. *vindizieren* – лат.

vindicatio, *дедицирати* < нем. *dedizieren* – лат. *dedicare*, *дислоцирати* < нем. *dislozieren* – фр. *disloquer*, *музицирати* < нем. *musizieren* – гр. *musike* – фр. *musique*, *провоцирати* < нем. *provozieren* – лат. *provocare* – фр. *provoquer*, *реплицирати* < нем. *replizieren* – фр. *repliquer*, *сецирати* < нем. *sezieren* – лат. *secare* – фр. *sectionner* и др.

Суфиксът *-ира-* е изключително продуктивен и в СЕ, особено в по-новите думи: *асистирати*, *волонтирати*, *режирати*, *стажирати* и др. Вероятно причина за тази продуктивност е и ясната семантика – такива глаголи означават понякога професия, занимание, сигнализиращи от това, което се съдържа в корена на думата. Иначе в подобни случаи в местни думи се е утвърдил суфиксът *-ова-*.

Следователно други са факторите за толкова масовото и интензивно разпространение на *-ирати*. Някои учени смятат, че става дума за фонемния състав на този суфикс, който е подходящ дори в случаи, когато другите варианти (*-исати* или *-овати*) не са приложими. Въпросният словообразователен елемент *-ирати* се появява и след вокал (напр. *(ре)кре-ирати*, *граду-ирати*, *дистрибу-ирати*, *инсину-ирати*, *ситу-ирати*, *флукту-ирати*), след сонорите *в*, *ј*, *љ* (*грав-ирати*, *колокв-ирати*, *тетов-ирати*; *алиј-ирати*, *интерфолиј-ирати*, *конвој-ирати*, *муј-ирати*; *емал-ирати*, *митраљ-ирати*, *торпиљ-ирати*), както и след съгласните *ж*, *з*, *с*, *ш*, *т* (*бесеж-ирати*, *декураж-ирати*, *деранж-ирати*, *реж-ирати*, *стаж-ирати*; *баз-ирати*, *глаз-ирати*, *доз-ирати*, *пауз-ирати*, *фантаз-ирати*; *кас-ирати*, *клас-ирати*, *мас-ирати*, *трас-ирати*, *фикс-ирати*; *брош-ирати*, *клиш-ирати*, *одмарш-ирати*, *шут-ирати*, *фаиш-ирати*). Практически суфиксът *-ира-* обхваща и онези заемки, където инфинитивните форманти *-овати* и *-исати* се изключват взаимно.

Подобни констатации са валидни и по отношение на българския език. За сравнение ще приведем някои изводи на В. Радева (1991: 197) относно наставката *-ира-/-изира-* при глаголи от чужд произход, някои от които заети като готови лексикални единици (*ангажира*, *грундира*, *делегира*, *детайлира*, *коригира*, *ревизира*), а други – адаптирани като мотивирани десубстантивни формации с добавен суфикс (*базира*, *анкетира*, *бронира*, *протестира*, *проектира*, *номерира*). Такива глаголи според авторката се класифицират в няколко семантични подгрупи: за означаване на материал или вещество; оръдия и съоръжения за извършване на дейност; предмет, резултат от действието; поставяне на определено място; обозначаване на състояние или абстрактно действие и т.н. Изводът на българската лингвистка е, че тези

наставки са много продуктивни при попълване на терминологичната лексика (Радева 1991: 198 – 199).

Изводът дотук е, че става дума за съвместното влияние както на етимологията, така и на фонемния състав на думата. Илюстрация на това твърдение са глаголите с алтернация на суфиксите *-ова-/ -иса-* в източните области на глобално погледнатото сърбо-хърватско езиково пространство (на фона на константния формант *-ирати* в западните говори за една и съща основа с едно и също значение). Както бе изтъкнато обаче, суфиксът *-ира-* не е изключен в източната езикова област. Напротив, той се употребява все по-често, независимо от фреквентното присъствие на форми с *-овати* или *-исати*. Така, въпреки че са редовни формите с *-овати* и *-исати*, все по-често, стъпка по стъпка те „сдават позициите си“ пред напора на *-ирати* (*деколтирати, експлицирати, електрифицирати, конвергирати, конюгирати, масакрирати, осцилирати, филтрирати, шифрирати* все по-рядко се срещат със суфикса *-овати*, както все по-масово се срещат *континуирати, рекапитулирати, руинирати, сублимирати, фигурирати, оформени* с помощта на *-ирати* вместо *-исати*).

В крайна сметка трябва да се изтъкне, че продължава да не е възможно да се очертае строга граница – нито териториална, нито фонетична, нито семантическа или етимологическа, макар че и териториални, и исторически, и семантични, и етимологични, и дори фонетични фактори въздействат съвместно за получаване на подобни резултати от езиковите контакти. Приемащият език (СЕ и ХЕ) адаптира възприетите заемки съобразно със собствените си вътрешни закони, без да фиксира с канон комбинаториката на разгледаните словообразователни средства. Благодарение на фонемната му обвивка и лесна артикулация се констатира нарастване на фреквентността на суфикса *-ира-* освен в ХЕ, както досега, но и в СЕ (както и в български), понеже този словообразователен елемент може да стои след всички вокали и след всички консонанти, докато *-ова-* (местният традиционен най-фреквентен суфикс) и *-иса-* (от гръцки) се появяват в определени фонетични (и семантични) условия. Суфиксът *-ова-* в глаголите заемки е специализиран да обозначава смисъла „занимавам се с нещо, представявам онова, което се изразява с мотивиращата дума; прекарвам на определено място известно време, пребивавам“, докато словообразователното средство *-иса-* се откроява със специализираното си присъствие в глаголи, заети най-вече от гръцки и турски език, означаващи професии, занаяти, звания и постове.

ЛИТЕРАТУРА

- Белич 1949:** Белић, Ал. *Савремени српскохрватски књижевни језик, II део, Наука о грађењу речи.* [Belić, Al. Savremeni srpskohrvatski književni jezik, II deo, Nauka o građenju reči.], Београд, 1949.
- Маретич 1963:** Maretić, T. *Gramatika hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika.* Zagreb, 1963.
- Матешич 1967:** Matešić, J. *Wörterbuch der Serbokroatischen. Lieferung,* 1967.
- Радева 1991:** Радева, В. *Словообразуването в българския книжовен език.* [Radeva, V. Slovoobrazuvaneto v balgarskiya knizhoven ezik.] София: УИ „Св. Климент Охридски“, 1991.
- Ристич 1970:** Ристић, О. Однос основе и наставака *-овати, -исати, -ирати* глагола страног порекла. [Ristić, O. Odnos osnove i nastavaka *-ovati, -isati, -irati* glagola stranog porekla.], *Наш језик*, књ. XVIII, нова серија, св. 3, Београд, 1970, 131 – 161.
- Скок 1955 – 1956:** Skok, P. О суфиксима *-исати, -ирати* и *-овати.* *Jezik IV* (1955 – 1956), 2, Beograd, 1955 – 1956.
- Стаховски 1961:** Stachowski, St. *Przyrostki obcego pochodzenia w języku serbo-chorwackim.* Kraków, 1961.
- Стеванович 1964:** Стевановић, М. *Савремени српскохрватски језик.* [Stevanović, M. Savremeni srpskohrvatski jezik.], Београд, 1964.